

Landsbygdsprogram för Mora kommun 2019-23 – synpunkter

Mål, syfte och vision för landsbygden.

Landsbygdsprogrammet innehåller en hel del som är bra. Programmet kopplas till basdokument som Hållbara Mora och där slås fast att insatser för landsbygdens utveckling ska vara en integrerad och självklar del av den övergripande politiken. Det innehåller också konkreta förslag om servicen och samspelet mellan kommunen och byarna och landsbygdsborna. Likvärdiga möjligheter för kommunens olika delar betonas.

Programmet är beskrivande och övergripande. De synpunkter vi lämnar är därför av mer allmän karaktär. Vi har redan redovisat förslag om hastighetsbegränsning, gång- och cykelvägar, Sollerö centrum, Klikten mm och tar därför inte upp det här. I det pågående BID-projektet hanteras också flera frågor om utvecklingen inom socknen, främst "Båkkän", i samarbete med kommunen. Klart är att det krävs ett intensivt arbete med att tillsammans med byalagen, föreningslivet i övrigt och företagen precisera de insatser som krävs för att uppfylla målen i programmet.

Sedan generationer pågår en urbanisering över hela landet som inte verkat fördelaktigt för mindre samhällen och byar. Detta märks tydligt också i Mora kommun.

Landsbygdsprogrammet bör baseras på en analys av vilka framtida konsekvenser en fortsatt koncentrationen kan få för byarna i kommunen - eller om denna utveckling bryts och vad det i så fall betyder för byarnas utveckling och kommunens insatser. En sådan analys ska utgå från fakta och existerande forskning. Den ska också ge underlag för en kommunal handlingsplan med syfte att stärka byarna, så att de får möjligheter att utvecklas på samma villkor som Mora tätort.

När det gäller det **övergripande målet** för programmet, att "behålla eller öka skatteunderlaget i Mora kommun" ställer vi oss frågande. Vi anser att målet självklart ska vara en livskraftig och attraktiv landsbygd och att programmet ska syfta till att utveckla landsbygden i den riktningen. Det ger i sin tur ökat skatteunderlag i kommunen och det är förstås bra. Om formuleringen av målet är ett sätt att markera landsbygden som en integrerad och viktig del i kommunens allmänna utveckling blir det ändå fel.

I inledningen finns inte någon tydlig **vision** för just landsbygden som rubriken antyder. Den är istället inbäddad i den övergripande visionen för Hållbara Mora. Vi vill se en vision för en blomstrande och aktiv landsbygd! Kommunens många byar med stolta traditioner, stark gemenskap, aktivt föreningsliv, framåtanda, handlingskraft och företagande ska lyftas fram. Det ger kommunen en robust struktur som tål påfrestningar av olika slag och ger förutsättningar för utvecklingen av ett hållbart Mora.

Som många kommuner i Dalarna är Mora till stor del dess byar. Och det ska inte bara vara en slogan för att marknadsföra kommunen utan en markering av en kraftfull politik för byarnas utveckling. De senaste åren har landsbygden av olika skäl kommit allt mer i fokus som

attraktiv för att verka och bo på. Det ska Mora kommun självklart ta vara på i ett förstärkt utvecklingsarbete för sin landsbygd.

Vi vill också framhålla att en aktiv landsbygd med starka byar och kommunalt engagemang är viktigt för förtroendet för politiken och **demokratin**. Idag uppfattas landsbygden av många som bor där som satt på undantag. Klyftan vidgas mellan land och stad. För Moras del bidrar inte etiketten Mora regionstad till att sluta den klyftan. Att jobba för att stärka landsbygden vitaliserar demokratin och tilltron till den kommunala politiken. Den lokala direkt-/deltagardemokratin (byapolitiken) kan mycket väl samspela på ett fruktbart sätt med den formella kommunala partipolitiken.

Avgränsningen av landsbygden är rimlig och ändamålsenlig. Men aktiva byar som inte klassas som landsbygd bör ändå på olika sätt uppmuntras och stöttas av kommunen.

Strategin

Det är bra att det uttrycks att programmets intentioner ska finnas med i den årliga verksamhetsplaneringen för förvaltningarna. Vi vill understryka att uppföljningen av att så sker är angelägen och nödvändig.

Infrastruktur och service. En väl fungerade infrastruktur med välskötta vägar, utbyggt bredband och bra service, både kommersiell och offentlig, är viktig för landsbygden. Fungerar inte den grundläggande infrastrukturen och basservicen riskerar andra insatser att bli verkningslösa. Servicen ska finnas så nära medborgarna som möjligt. Det framhålls i strategin för barnens del, men det ska också gälla många andra grupper, exempelvis de gamla som vill bo kvar i sin hemmiljö. Äldreomsorgen prioriteras nu i den nationella politiken, åtminstone verbalt, för att ge bättre och tryggare boenden. Det är också uppenbart att den måste byggas ut för att svara upp mot en åldrande befolkning, inte minst på landsbygden. Vi anser att Mora kommun måste satsa på en väl utbyggd äldreomsorg i kommunens alla delar. Ett exempel är utbyggnad av Stoltgården till ett särskilt boende.

Det finns inte mycket kvar av offentlig verksamhet, inklusive den kommunala, på Mora kommuns landsbygd. Men den som finns är viktig! Därför bör programmet ge mer utrymme till **kommunens egen verksamhet**, alltså det som kommunen själv rör över - och som kan kosta en del, exempelvis vägar, VA, skolor och omsorg. Det borde uttrycktas tydligare i både visionen och strategin. Bredband med god kapacitet i kommunens alla delar är viktigt och Mora kommun bör ta ansvar för att uppfylla målen med regeringens bredbandsstrategi. Den rent kommersiella servicen kan kommunen påverka men mer marginellt jämfört med den egna servicen.

Mobilisering av landsbygden. Det är mycket bra att mobiliseringen av Moras landsbygd uppmärksammas i programmet. Mobiliseringen är nödvändig, men det är också **organiseringen och utvecklingen av bystrukturen**. Det ger varaktighet och hållbarhet i byarnas och socknarnas utvecklingsarbete. Ambitionen ska vara att skapa en ännu starkare bystruktur i kommunen och där ska kommunen aktivt medverka. Organiseringen nämns under rubriken Näringslivsutveckling, men den är för snäv för metoder som syftar till strukturer för lokal utveckling och hållbarhet, exempelvis BID-metoden.

Vi anser att det är dags att **återstarta Mora byaråd**. Det ska vara ett forum för diskussion om sådant som är av gemensamt intresse för byarna. Det ska stimulera och underlätta erfarenhetsutbyte byarna emellan och mellan byarna och kommunen. Det ska också markera byarnas betydelse för kommunens utveckling. Vi föreslår att Mora kommun undersöker intresset för ett återstartat byaråd. Redan från början måste det då vara klart att

Mora kommun är beredd att ge ett uthålligt stöd, inte bara vid starten. Erfarenheter finns att hämta från det avsomnade Mora byaråd och också från de många bya-/bygderåden i andra delar av landet, bland annat Dalarna

Den fysiska samhällsplaneringen är mycket viktig för landsbygden och det lokala inflytandet ska vara självklart. I programmet står att den ska skötas inom kommunens ordinarie planeringsverksamhet och att synpunkter kan fångas upp genom exempelvis byvandringar och medborgardialoger. Det är bra, men vi vill understryka att den fysiska planeringen för landsbygden också ska behandlas i kommunens ordinarie utvecklingsarbete, alltså inte enbart i en formell teknisk planeringsprocess. VA, vägar, fiber, mark för bostäder mm är i högsta grad utvecklingsfaktorer också på landsbygden. En tydligare målsättning för bostadsbyggandet behövs och där är byggklara tomter på kommunal mark en viktig del. Efterfrågan har ökat kraftigt de senaste åren.

Fysisk planering kan resultera i hårdhänt exploatering. Den kan också innebära att en död hand läggs över områden som skulle kunna nyttjas på ett hållbart sätt och ge utbyte för dem som bor i bygden. Därför måste lokal kunskap och lokala intressen ges utrymme i den fysiska planeringen. Synpunkter från formella sakägare som angränsande fastighetsägare räcker inte.

Kommunalt landsbygdstöd. Det är mycket bra att Mora kommun stödjer servicen i servicepunkter och genom föreningsstöd. När det gäller servicepunkterna har avtalet fungerat smidigt för Solleröns del. Men vi anser att föreningservice och samhällsinformation, som tidigare, borde ingå bland de insatser som ger ersättning.

Mora kommun bör dessutom avsätta en pott pengar för små utvecklingsprojekt i byarna. Det ska inte riktas till någon specifik verksamhet utan kunna gå till sådant som prioriteras i byarna. Stödet ska hanteras enkelt och obyråkratiskt. Goda erfarenheter finns från många andra kommuner.

Det finns servicefunktioner och verksamheter som idag sköts av kommunen men som skulle kunna hanteras bättre och billigare av byarna. En diskussion bör föras om detta med intresserade byar. Men det ska förstås inte vara ett sätt att skyffla över uppgifter för att spara kommunala pengar.

Prioriteringen av serviceorter tycker vi är rimlig. Men också i andra byar kan det vara befogat att tillhandahålla och stötta service av olika slag utifrån speciella förhållanden och förutsättningar.

Regionalt landsbygdstöd. Här borde några av de stöd som finns utöver det nationella Landsbygdsprogrammet nämnas. Det kan vara LONA, NOKÅS, Bygde-/vattenregleringsmedel, Boverkets medel för samlingslokaler mm. Leader kan, rätt hanterat, vara ett viktigt instrument för landsbygdens utveckling under kommande EU-programperiod. Nämnas bör också att Mora kommun kan medfinansiera projekt av olika slag, ibland är det en förutsättning. I vissa fall kan kommunen vara formell projektägare.

Kommunikation och medborgardialog. Det är, som skrivs i programmet, viktigt att kommunikation och medborgardialog sker på olika sätt för att fånga upp behov och synpunkter inte minst från de unga. Och det är synnerligen viktigt att fortsätta dialogen och kvalificerat följa upp de inledande resonemangen. Sker inte det dalar förtroendet snabbt för både kommunens ambitioner och processen.

Det är bra att årliga bygdemöten föreslås i Sollerön, Våmhus och Venjan och att de betecknas som just bygdemöten. Det framgår inte ifall de ska ersätta de årliga

frukostmötena som i hög grad riktat sig till företagen. Speciella möten för företagen på landsbygden kan också vara befogade och där intresse finns bör sådana hållas.

På bygdemöten tycker vi att det är självklart att den "fysiska utvecklingen" ska behandlas, inte inom bara kommunens ordinarie fysiska planering. Varför denna begränsning? Landsbygden med sina byalag ska vara med tidigt i den fysiska planeringen. När påkostade planförslag ställs ut kan det vara för sent och svårt att få gehör för synpunkterna. Ofta krävs inte planering utan istället en mer konkret hantering av exempelvis tekniska förvaltningen i samarbete med bland andra byalagen.

Mora byaråd bör som vi nämnt kunna bli ett viktigt forum för dialog och samverkan.

Uppföljning. Det är viktigt med en ambitiös uppföljning av kommunens landsbygdsarbete. Den kan ske som föreslås en gång per mandatperiod och gärna utifrån de angivna kriterierna. Men det är minst lika viktigt att den mer omedelbara och vardagliga dialogen och uppföljningen fungerar bra, bland annat för att slippa surdegar som medför irritation och merarbete för alla parter.

Några sammanfattande synpunkter

- Det övergripande målet för Mora kommuns landsbygdsprogram ska vara en livskraftig och attraktiv landsbygd med en stark bystruktur.
- En vision för landsbygden ska formuleras utifrån det målet
- Tydligare mål och strategi för kommunens egen verksamhet på landsbygden måste anges.
- En strukturerad precisering och uppföljning av programmet ska ske i ett nära samarbete mellan byalagen, övriga lokala föreningar, företagen och kommunen.
- Resultatet ska vara en konkret handlingsplan för landsbygden med kommunens egen verksamhet som en självklar del.
- Förutom mobiliseringen av landsbygden ska organiseringen stöttas för att ge en stark och hållbar by-/samhällsstruktur.
- Mora byaråd bör återetableras.- om intresse finns i byarna - och stöttas uthålligt för att ge ytterligare ett forum för dialog och samarbete.
- Den fysiska planeringen för landsbygden ska vara en självklar del av kommunens ordinarie utvecklingsarbete, inte bara i en teknisk planeringsprocess, och den ska diskuteras på bland annat bygdemötena.
- Kriterierna för ersättning för servicepunkter bör innehålla förenings- och samhällstjänster.
- En pott pengar bör avsättas i kommunens budget för stöd till små utvecklingsprojekt i byarna och hanteras enkelt och obyråkratiskt.
- Byarna ska ges möjlighet att mot ersättning ta över kommunal verksamhet för att förbättra och effektivisera verksamheten.

Sollerö Sockenförening medverkar gärna i en process för att göra verkstad av Landsbygdsprogrammet tillsammans med kommunens byar.

Med vänlig hälsning

Staffan Bond, ordförande Sollerö Sockenförening